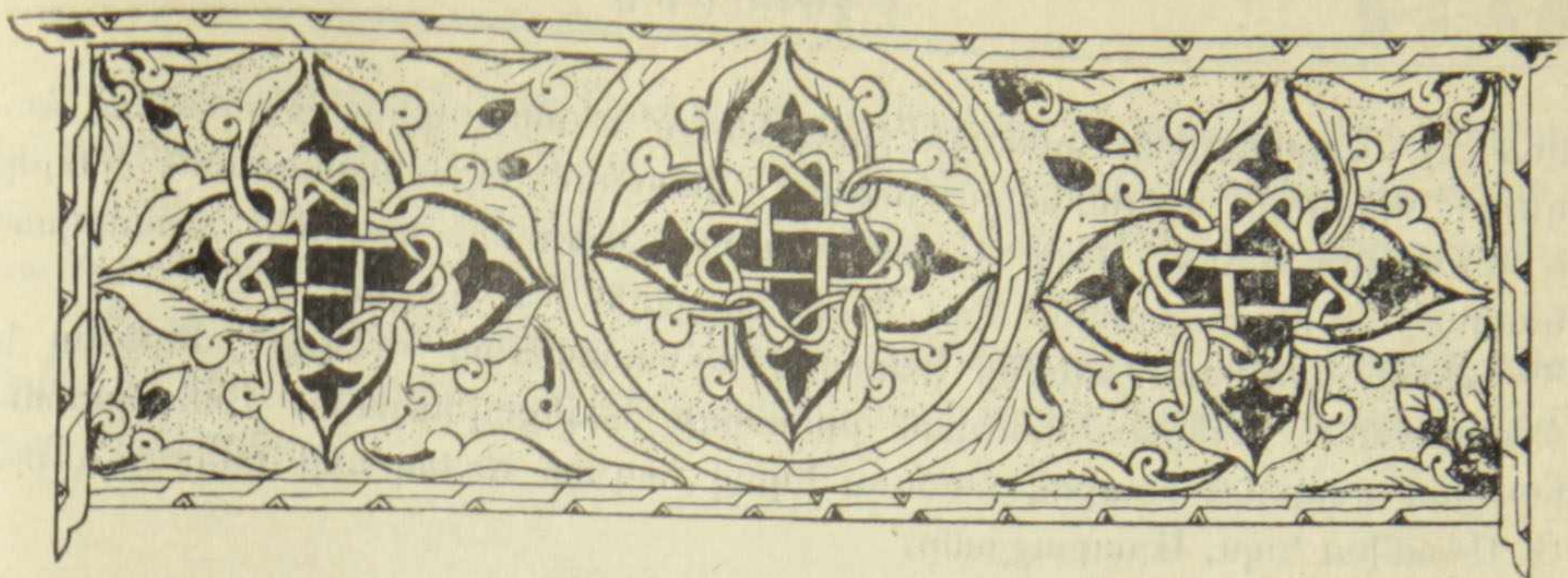

ՍՐԲՈՑ ՎԱՐԴԱՆԱՆՑ ՏՈՆԱԿԱՏԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ
ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԱՆՎԱՆԱԿՈՉՈՒԹՅԱՆ
ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՒՌՈՒՄ

Ավելի քան 1500 տարիներ Հայ Առաքելական Եկեղեցին և բովանդակ հայ ժողովուրդը մեծ տոնախմբությամբ ոգեկոչում են Վարդանանց հերոսամարտը՝ որպես հայ ազգի հարատևության և ինքնահաստատման առհավատչյա: Տասնհինգ դարեր Հայաստանյայց եկեղեցիներում հնչել են Վարդանանց հոգեթով շարականները և մեր հավատավոր ժողովրդին շիջուցանել հոգևոր զենքով ու դարձել նրա պայքարի ոգեշնչումը՝ «վասն հաւատոյ և վասն հայրենեաց»:

Անշուշտ այդ ներշնչումը կա այսօր ևս, երբ Վարդանանց հիշատակի օրը Ա. Էջմիածնի Մայր տաճարը լեցվում է հայ հավատացյալների և ուխտավորների բազմությամբ՝ աղոթքի և խոկման՝ «զհանրապետութիւն և զհայրապետութիւն ազգիս հայոց՝ ի շինութեան, ի խաղաղութեան և յանասանութեան»:

Ահավասիկ նաև այս տարի, փետրվարի 27-ին, մեծ շուքով ու հանդիսավորությամբ նշվեց Վարդանանց հերոսամարտի հիշատակը:

Այդ օրը միաժամանակ նշվեց նաև Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Տ. Տ. Վազգեն Ա-ի անվանակոչությունը:

Առավոտյան, հանդիսավոր ժամերգությունից հետո, ժամը 11-ին, Մայր տաճարում, Ավագ ա. սեղանի վրա, սկսվեց ա. պատարագը: Պատարագիչն էր Տ. Նաթան վրդ. Հովհաննիսյանը: Արարողության ընթացքին եկեղեցական հանդիսավոր թափորով Մայր տաճար իջավ Նորին Սրբություն Վեհափառ Հայրապետը:

Հավարտ ա. պատարագի կատարվեց Հայրապետական Մաղթանք, և պատարագիչ հայր սուրբը օրվա մեծ տոնի խորհրդով քարոզ խոսեց:

Նույն օրը, ժամը 13-ին, Վեհարանի հանդիսությանց դահլիճում, Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահությամբ, տեղի ունեցավ Ավարայրի հերոսների հիշատակի ոգեկոչմանը նվիրված հանդիսություն:

Հանդիսությանը ներկա էին Մայրավանքի միաբանությունը, հոգևորա-

կաններ՝ Հայաստանի տարբեր շրջաններից և սփյուռքից, Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամները, հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմը և ուսանողությունը, Մայր Աթոռի պաշտոնեությունը, հայրենի մտավորականության ներկայացուցիչներ, հավատացյալներ և հյուրեր:

Հանդիսությունն սկսվեց խմբովին արտասանված «Հայր մեր»-ով և Հայաստանի Հանրապետության օրհներգի երգեցողությամբ: Տոնակատարության բացման խոսքով հանդես եկավ հոգևոր ճեմարանի տեսուչ գերշ. Տ. Անանիա եպս. Արաբաջյանը:

ԱՆԱՆԻԱ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ԲԱՑՄԱՆ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեր,

Գերաշնորհ, հոգեշնորհ և արժանապատիվ հայրեր, հարգելի անդամք Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, սիրելի հյուրեր և շատ սիրելի ուսանողներ:

Այսօր գարնան սկիզբն ավետող այս պայծառ առավոտ հավաքվել ենք այստեղ Վեհարանի հանդիսությանց դահլիճում հիշատակելու համար սրբոց Վարդանանց պայծառ տոնը: Թե ինչ է եղել Ավարայրը հայ ժողովրդի կյանքում, մեզ բոլորիս քաջ հայտնի է, կասեմ միայն այն, որ մութ գիշերներին մեր պատմության այն եղել է մեզ համար լույսի և հույսի մի սատար և ցուրտ ձմեռներին եղել է ջերմություն և կրակ: Պատմությունը ունի իր ոլորապտույտը, որ կատարում է երկրագնդի վրա ժողովուրդների կյանքում և հաճախ այդ մեծ շրջանի մեջ երբեմն կարճ ժամանակով ինչ որ մի հատվածում պատմությունը մի ժողովրդի կրկնվում է: Այսպես է նաև մեր ժողովրդի կյանքում, Ավարայրը կրկնվել է բազում անգամներ, հայ ժողովուրդը տեսել է շատ ավարայրներ և հաղթանակով է դուրս եկել: Այդ ավարայրները տարբերակումն է ունեցել Չիրավ, Դվինի առումը, Սարդարապատ, բայց էությունը նույնն է եղել՝ վասն հայրենյաց, վասն Հիսուսի:

Այսօր ևս, 1992 թվականին մեր Ավարայրը կրկնվում է, մեր Ավարայրը կրկնվում է Արցախում և մեր ժողովուրդը նույն պայքարն է մղում այսօր ևս ասելով վասն հայրենյաց:

Վեհափառ Տեր, այսօր նաև Ձեր անվանակոչության տոնն է, ինչպես տեսանք եկեղեցում հայրապետական մաղթանքի ժամանակ, լսեցինք Ձեզ, մաղթեցինք հավերան ժամանակով ապահով անդորրություն: Բայց թող թույլ տրվի իմ համարձակությանս և ներվի ասելով, որ ինչքան որ ես արդեն 22 տարի ծառայում եմ մեր եկեղեցում, Ձեր կողմից երբեք չտեսա ապահով անդորրություն: Դուք երբեք չփնտրեցիք այդ անդորրությունը, Դուք եղաք Վարդանի և Ղևոնդի հոգիներով: Դուք վարվեցիք մեկի հայրենասիրության և մյուսի քրիստոսապաշտության և երկու կրակներից Ձեր սրտի մեջ առաք այն մեծ ջերմությունը, որ մեզ այսօր առաջնորդում է: Ցանկանում եմ Ձեզ, Վեհափառ, երկար տարիների կյանք, թող լինի այդ հավերան ժամանակով Ձեր ապահով անդորրությունը այն ժամանակ, երբ Հայոց գեներլ վար կորվի հաղթականորեն, երբ հայոց 1000 տարվա Հայաստանը կգտնի իր հանգիստը, իր իսկական անկախությունը և տնտեսական և քաղաքական իմաստներով: Այն ժամանակ մեր բոլոր ժողովուրդը, բոլոր հոգևորականները, մեր ամբողջ հավատացյալ հայ համայնքները, թող լիիրավ ասեն Ձեզ, Վեհափառ Տեր, ցանկանում ենք հավերան ժամանակով Ձեզ ապահով անդորրություն:

Տեսուչ սրբազան հոր խոսքից հետո հոգևոր ճեմարանի երգչախմբի կատարմամբ հնչեց Ս. Ներսես Շնորհալու «Նորահրաշ» հոգեցունց շարականը: Ծեմարանի Դ լսարանի սան Վազգեն Գալստյանը Եղիշեից արտասանեց «Որոց ոգիքն» հատվածը:

Այնուհետև օրվա խորհրդի շուրջ բովանդակալից բանախոսությամբ հանդես եկավ հոգևոր ճեմարանի մատենագրության դասախոս պրն. Հակոբ Քյոսեյանը.

ՊՐՆ. ՀԱԿՈՒՔ ՔՅՈՍԵՅԱՆԻ ԲԱՆԱԽՈՍՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ազգերի պատմության մեջ կան պահեր, որոնք վճռում են ոչ միայն դեպքերի, իրադարձությունների հետագա ընթացքը, այլև մեծապես նպաստում ազգի բարոյական նկարագրի կերտումին: Հայոց պատմությունը նման պահեր շատ է ապրել. Դարձ, Գրոց գյուտ, Ավարայրի ճակատամարտ, Սարդարապատ...: Այս պահերի մեջ բացառիկ է Ավարայրի նշանակությունը:

Ավարայրի ժայթքումին նախորդեցին մի շարք քաղաքական իրադարձություններ, որոնք զգալիորեն նպաստեցին ազգային ինքնագիտակցության աճին:

Թագավորական իշխանության վերացումից հետո (428 թ.) երկրի կառավարման դեկն անցավ հայոց նախարարների ձեռքը: Սակայն նրանց տրված իրավասություններն հարաբերական էին: Ըստ էության երկրի վարչաքաղաքական կառավարումն իրականացնում էին Պարսից արքունիքի կողմից նշանակված մարզպանները: Այս է պատճառը, որ հինգերորդ դարի երկրորդ քառորդից սկսյալ պարսից Վոամ Գոռ (421—439) արքայի օրոք Հայաստանը վերածվում է Սասանյան պետության վարչական միավորներից մեկը: Այսուամենայնիվ, ի տարբերություն մյուս մարզպանությունների Հայաստանի մարզպանությունն ուներ որոշ իրավասություններ: Բանն այն է, որ մարզպանության ենթակա երկու գործակալությունները՝ սպարապետությունն ու հազարապետությունը գտնվում էին հայոց իշխանների ձեռքում, քանզի զինական ուժի ղեկավարումն ու վարչատնտեսական կյանքի կազմակերպումը նրանք էին իրականացնում: Սպարապետությունից և հազարապետությունից զատ Հայաստանում գործում էր մի երրորդ գործակալություն ևս. դա «մեծի դատաւորութիւնն» էր, որ, ի տարբերություն առաջին երկուսի, զգալիորեն անկախ էր պարսից գերիշխանության քմահաճություններից: Այս գործակալությունը տնօրինում էր Հայ եկեղեցին: Սա նշանակում էր, որ ներքին կյանքի կարևորագույն մարզերից մեկը ներկայացնող իրավունքն ու արդարադատությունը գտնվում էր եկեղեցու ձեռքին: Երկրի ներքին կյանքը կառավարող եկեղեցու այս անկախ վիճակը բնականաբար չէր կարող չանհանգստացնել պարսից արքունիքը, որովհետև պետականության կորստից հետո գաղափարաքաղաքական կյանքի գլխավոր լծակներն իր ձեռքում պահած Հայ եկեղեցին կարևորագույն դեր էր կատարում հոգևոր կյանքում: Նա ոչ միայն կառավարն էր ներքաղաքական կյանքում տեղի ունեցող բոլոր իրադարձությունների, այլև՝ դրանք իմաստավորող, կանխանշող ուժ: Սասանյան Պարսկաստանի համար շատ ավելի վտանգավոր ու սպառնական էր նկատվում Հայ եկեղեցու արևմտյան կողմնորոշումը: Եվ պատահական չէ, որ զրադաշտա-

կանությունը պետական կրոն հռչակած Սասանյանները սկսեցին մասնավոր զգուշավորությամբ նայել Հայ եկեղեցու գործունեությանը: Աստիճանաբար այդ վերապահ, զգուշավոր վերաբերմունքը տեղի տվեց բացահայտ թշնամանքին: Հայ եկեղեցին համարվում էր Արևմուտքի, Բյուզանդական կայսրության գործակալը: Ուստի Սասանյանները անսալով մոլեռանդ մոգերի հարաճուն պահանջին, գնալով ուժեղացնում էին եկեղեցու նկատմամբ հալածանքն ու ճնշումը: Սասանյանների այս թշնամանքը բացորոշ քաղաքականության վերածվեց արդեն Սահակ Պարթև հայրապետի աթոռակալության օրոք (387—436 թթ.), երբ պարսից արքունիքը, վախենալով նրա ծավալած գործունեության հետևանքներից՝ մեկուսացնում է նրան, և կաթողիկոսական աթոռին բազմեցնում Սուրմակին, իսկ մեկ տարի հետո՝ ազգավ ասորի Բրքիշոյին: Հայաստանի վիճակը շատ ավելի ծանրացավ Հազկերտ Բ արքայի օրոք (439—457 թթ.): Իրականացնելով իր աախորդների հայտնի քաղաքականությունը՝ Հազկերտ Բ-ը նրանց գերազանցեց իր հեռուն գնացող նենգադավ ծրագրերով: Նա ենթակա քրիստոնյա տերություններից զորքեր էր հավաքագրում պարսից սահմանները սապատակող հոների դեմ: Ենթակա երկրներին (Հայաստան, Վիրք, Աղվանք) զրկելով սեփական զինուժից՝ Սասանյանները նպատակ էին հետապնդում վերջնականապես նվաճել այդ երկրները: Զինուժի հավաքագրումին հետևեցին պարսից արքունիքի կողմից իրականացված աշխարհագիրն ու հարկային քաղաքականության խստացումը: Բավարար չհամարելով այս բոլորը՝ Սասանյանները հայերի ձեռքից խլեցին երկու կարևոր գործակալությունները՝ հազարապետությունն ու «մեծի դատաւորութիւն»-ը, և հանձնեցին պարսիկներին: Սասանյանների այս քաղաքականությունը նպատակ ուներ լիովին անդամալուծել հայոց վարչաքաղաքական, հոգևոր կապույցները, և Հայաստանը դարձնել Պարսկաստանի նահանգներից մեկը: Հայոց այսօրինակ իրավագրկումը պատճառ դարձավ ժողովրդական զանգվածների խուլ դժգոհության: Սակայն պարսից արքունիքը չբավարարվեց ճնշման այս քաղաքականությամբ: Նրա նպատակը հայ ազգի հոգևոր բնեության՝ քրիստոնեական հավատի վերացումն էր: Եվ չուշացավ պարսից հազարապետ Միհրներսեսի սպառնական թուղթ-հրովարտակը հայոց հավատափոխության վերաբերյալ: Թղթին պատասխանելու համար հայ ավագանին ժողով գումարեց քաղաքամայր Արտաշատում: Ժողովը մի անգամ ևս հռչակեց խղճի ազատության մասին Հայ եկեղեցու դավանած համամարդկային գաղափարները, որոնք հաստատագրվեցին պարսից արքունիք հղված թղթում: Իրենց հպատակությունը հայտնելով Սասանյաններին՝ այստեղ սակայն անտեղիտալի վճռականությամբ հայտարարվում է, որ Քրիստոս Աստծո նկատմամբ հավատքից «զմեզ ոչ ոք կարէ խախտել՝ ոչ հրեշտակք և ոչ մարդիկ, ոչ սուր և ոչ հուր, ոչ ամենայն զինչ և են դառն հարուածք»: Նամակի հեղինակները նախընտրում են ազգովին նահատակվել, «զի եթէ անմահք իսկ էաք և մարդ էր մեզ մեռանել վասն սիրոյն Քրիստոսի, արժան էր, քանզի և նա անմահ էր և այնչափ սիրեաց զմեզ մինչև մահի յանձն էառ, զի և մեք նորա մահուամբն յախտենական մահուանէն ապրեացուք»: Հայոց այս վճռականությունից սաստիկ զայրացած՝ Հազկերտ Բ-ը հայ նախարարներին պահանջում է Տիգրոն ներկայանալ: Հազկերտը այստեղ ժամանած նախարարներին մահվան սպառնալիք է կարդում՝ հավատափոխ չլինելու և կրակին չերկրպագելու դեպքում: Ստեղծված

իրավիճակից դուրս գալու և հետագա բարդություններից խուսափելու նպատակով հայ նախարարները հարկադրաբար համաձայնում են առերես ուրանալ՝ Ավետարանի վրա երդվելով, սակայն հետագայում իրենց պայքարը շարունակել և այդ պայքարում մինչև իսկ իրենց կյանքը չխնայել։ Միայն այս պայմանով նախարարները կարողացան համոզել Հազկերտի պահանջին առավել խիզախորեն ընդդիմացող Վարդան Մամիկոնյանին։ Առերես ուրացումից հետո Հայրենիք վերադարձող նախարարների հետ պարսից արքունիքը բազմաթիվ մոգեր ուղարկեց ենթակա երկրների բնակչությանը հավատափոխ անելու նպատակով։ Սակայն մոգերի առաջին իսկ ձեռնարկումները հանդիպեցին հայ բնակչության վճռական դիմադրությանը։ Վրդովված ժողովուրդը հիմնահատակ կործանեց Անգղում, Զարեհավանում և այլուր կառուցված ատրուշանները, երկրից վտարեց մոգերին։ Ժողովրդական հուզումները գնալով ահագնանում էին՝ վերածվելով ապստամբական շարժման։ Այդ շարժման գլուխ անցնում է Վարդան Մամիկոնյանը, որը աշխարհիկ և հոգևոր իշխաններին գաղտնի խորհրդակցության է հրավիրում պարսից դեմ պատերազմելու համար։ Խորհրդակցության ժամանակ ընդունված որոշումներն առժամանակ ծածուկ պահվեցին միայն դեպքերի բերումով ապստամբական շարժմանը հարած մարգպան Վասակ Սյունուց, որը համաձայն Եղիշեի հաղորդման, գործակցում էր պարսից արքունիքի հետ։ Այնուհետ Անգղում նախարարներն ու աշխարհագորայիները Վարդան Մամիկոնյանի գլխավորությամբ հանդիսավորապես, բարձրադաշակ գոշումով երդվում են. «Պատրաստ ենք ի հալածանս և ի մահ և յամենայն նեղութիւնս եւ ի չարչարանս վասն սուրբ եկեղեցեաց, զոր աւանդեցին հարքն մեր առաջինք՝ զօրութեամբ գալստեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի, որով վերստին ծնաք ի մի յոյս հաւատոցն մկրտութեամբն ի Քրիստոս Յիսուս, ըստ նմին նմանութեան կամիմք չարչարանօք և արեամբ նորոգել զանձինս։ Քանզի հայր մեր զսուրբ Աւետարանն գիտեմք և մայր՝ զառաքելական եկեղեցի կաթողիկէ. մի ոք չար անջրպետ ի մէջ անկեալ՝ զմեզ քակեացէ ի սմանէ»։ Այս անդրդիվելի վճռականությամբ նախարարներն ու աշխարհագորայիները խմբվեցին Վարդանի շուրջը։ Հայոց աշխարհագորը գրավում էր կենտրոնական շրջանների, մասնավորաբար Այրարատ նահանգի ռազմական կարևորություն ունեցող կետերը, երկրից վտարում այդ շրջաններում բույն դրած պարսից կաջագորները։ Սակայն այս հաջողությունները չէին կարող էապես փոխել իրավիճակը։ Բանն այն էր, որ Հայոց ապստամբական շարժմանը ջերմորեն արձագանքած Թեոդոսիոս Բ կայսեր մահից (450 թ.) հետո, Բյուզանդիայի նոր կայսր Մարկիանոսը, կայսրության մեջ ստեղծված քաղաքական բարդ կացության պատճառով, մերժում է հայերի խնդրանքը։ Այսպիսով Հայաստանը մնում է մեն-մենակ ահեղ թշնամու առջև։ Արտաքին քաղաքականության մեջ օրավուր սպառնական դարձող իրավիճակը է՛լ ավելի է բարդանում ներքաղաքական պայքարի, նախարարական տարբեր տների մեջ նկատվող տարաձայնությունների ու գծությունների պատճառով։ Գծություններ, որոնք ճարակորեն օգտագործվում էին քաղաքական հեռագնա ակնկալություններ ունեցող Վասակ Սյունու կողմից։ Նրա տենդագին ճիգերը տալիս են իրենց դառնադի պտուղները. ապստամբությանը չեն մասնակցում Աղձնիքը, Կորդուքը, Տմորիքը և Հայաստանի մի շարք ծայրագավառները։ Վասակ Սյունուց տեղեկանալով Հայոց զորքի տեղաշարժերի և ռազմավարական ծրագրերի մասին՝ Միհրներսեսը պարսից զորապետ է նշանակում Մուշկան

Նիսավարտին և ուղևորվում Հազկերտի մոտ՝ նրան հայտնելու ստեղծված կացության մասին: 451-ի ապրիլին պարսից զորքը Փայտակարանից տեղափոխվում է Հեր և Զարեանդ գավառների մոտ, որտեղից պատրաստվում է ներխուժել Հայաստանի սիրտը՝ Արարատյան դաշտավայր:

Հայոց զորաբանակի մարտական ոգին բարձր պահելու նպատակով Արտաշատում գումարված զորահանդեսի պահին Վարդան Մամիկոնյանը նրանց քաջալերում է հավատքի և հույսի ապրեցնող պատգամներով, որոնք լիովին կարող էին պատշաճել Գողիաթի դեմ գնացող կորովի Դավթին. «Արդ, աղաչեմ զձեզ, ով քաջ նիզակակիցք իմ, մանաւանդ զի բազումք ի ձեռն լաւագոյն էք քան զիս արութեամբ եւ ջանա ի վեր ըստ հայրենի պատուոյն: Բայց յորժամ ձերով կամօք եւ յօժարութեամբ առաջնորդ եւ զորագլուխ ձեզ կացուցէք, հեշտ եւ բաղձալի թուեցին քանք իմ ի լսելիս մեծամեծաց եւ փոքունց: Մի երկուցեալ զանգիտեցուք ի բազմութենէ հեթանոսացն եւ մի յահագին սրոյ առն մահկանացոյի զթիկունս դարձուցուք, զի եթէ տացէ Տէր յաղթութիւն ի ձեռս մեր, սատակեցուք զգօրութիւն նոցա, զի բարձրացի կողմն ճշմարտութեան, եւ եթէ հասեալ իցէ ժամանակ կենաց մերոց սուրբ մահուամբ պատերազմիս, ընկալցուք խնդրութեամբ սրտիս, քաց միայն յարութիւնս քաջութեան վատութիւն մի՛ խառնեցուք»: Հիրավի սուրբգրային շունչ ու թոխչք ունեցող այս պատգամը դրոշմելով իրենց սրտի սրբազնասուրբ խորանի մեջ՝ հայ զինվորները պատրաստվեցին կենաց և մահու կովի, որ տեղի ունեցավ 451 թ. մայիսի 26-ին Ավարայրի դաշտում, Տղմուտ գետի ափին: Թվով անհամեմատ գերազանց պարսից բանակի առջև կանգնած էր Հայոց փոքրաթիվ զորաբանակը: Դաժան և անտեղիտալի էր պատերազմը: Բախվում էին երկու ուժեր՝ ստրկությունն ու մահ բերող պարսից բանակը և իր գոյատևման, հավատքի, ազգային արժանապատվության համար մեկ Ոգի, Կամք ու Միտք դարձած հայ ժողովուրդը: Ավարայրը դարձել էր լույսի և խավարի բախման թատերաբեմ: Գուպարում էին երկու անհաշտելի սկիզբ՝ Ոգին և Նյութը, ստորին բնագոյներն ու երկնաթոռիչ միտքը, նյութապաշտությունն ու վերինը խընտրող ոգեկանությունը, քրիստոնեությունն ու հեթանոսությունը: Թեպետ Եղիշեն հաղորդում է, որ «ոչ եթէ կողմ էր, որ յաղթեաց եւ կողմ էր, որ պարտեցաւ», սակայն հաղթանակը Ոգու կողմն էր: Ինչո՞ւ. քանզի հավատքի և հայրենյաց տեսլականը առարկայացավ նահատակությամբ, որի լույսը Վարդանների, Խորենների, Արտակների և այլոց առաջնորդեց դեպի երկինք, և հետագա սերունդներին ուսուցանեց ապրել ոչ թե առտնին, առօրեական հոգսերով, մեղավոր խորհուրդների ծնունդ սնափառ ակընկալություններով, այլ բացառապես երկնքի շահերով: Պատմությունը մեկ անգամ չէ, որ ցույց է տվել՝ քանի դեռ մարդն ապրում է որպես երկնքի քաղաքացի՝ նա կարողանում է դիմակայել բոլոր փորձությունները և իր մեջ ներդաշնակել երկնավոր և երկրավոր հայրենյաց շահերը, մինչդեռ ամեն նահանջ այս սկզբունքից միշտ էլ կործանարար է եղել մեզ համար:

Հաճախ սավում է, Հայ Եկեղեցին սրբացրեց Վարդանանց սխրանքը, լրացնելով այս միտքը՝ պետք է հաստատել. Վարդանանց սխրանքը առավելագույնս սրբագործեց Հայ Եկեղեցին: Այն առավելագույնս ոգեղինացրեց Հայ Եկեղեցին, նվիրագործեց հայ սերունդների հիշողությունը՝ լինելով ու մնալով աղբյուրը՝ լուսո և ապրեցնող ներշնչանքի, քանզի «եկեղեցիք Հայաստանեայց պաշտօնապես զարդարեցան՝ ունելով միշտ բարեխօս զնրգություն մարտի սոցա»:

Այսօր ևս փորձության մեջ է հայ ազգը, այսօր ևս ավարայրված է Հայաստանն իր Արցախ աշխարհով, այսօր ևս մեզ անհրաժեշտ է ղեկնության հրաշունչ օրհնությունն ու վարդանանց խրոխտ ոգին, այսօր ևս ազգովին ակնկալում ենք նրանց բարեխոսությունը: Մերօրյա այդ պայքարի մեջ իր կարելին չի խնայում Հայոց Հայրապետը: Օգտվելով պահից՝ թույլ տվեք Հոգևոր ճեմարանի դասախոսական կազմի, ուսանողության և ձեր բոլորի անունից ի սրտե շնորհավորել Նորին Սրբություն Վազգեն Ա Կաթողիկոսին իր քահանայական ձեռնադրության և անվանակոչության 50-ամյակի բարեպատեն առիթով, Նրան ցանկալ ուժ և կորով իր ազգօգուտ գործունեության մեջ:

Հավերժ փա՛ռք Վարդանանց և Ղևոնդյանց ...

Խո՛ւնկ և օրհնութո՛ւն նրանց անմար հիշատակին ...

Բանախոսությունից հետո հոգևոր ճեմարանի սաները, եկեղեցական երաժշտության դասախոս Խորեն Պալյանի ղեկավարությամբ, կատարեցին Մ. Եկմալյանի «Ով դու բարեկամ» երգը: Ճեմարանի Դ լսարանի սան Եղիա Օհանյանը արտասանեց Վ. Թեքեյանի «Վարդանանք» բանաստեղծությունը, իսկ Ե լսարանի ուսանող բրշ. Համլետ սրկ. Մեհրաբյանը Եղիշեից ընթերցեց հատված Վարդանի ճառից: Որից հետո հոգևոր ճեմարանի երգչախմբի կատարմամբ հնչեցին Մ. Եկմալյանի «Լոեց», Գարեգին եպս. Սրվանձության «Գողթնի քնար» և հայր Ղևոնդ Ալիշանի «Պլպուլն Ավարայրի» սրտառուչ երգերը (մենակատար՝ Դ լսարանի սան Վազգեն Գալստյան): Ապա ճեմարանի ուսանողությունը խանդավառությամբ հնչեցրեց Կոմիտաս վարդապետի «Իմ հայրենյաց» և «Ով հայկազունք» գեղեցկահունչ երգերը:

Այնուհետև Էջմիածին քաղաքի Ս. Աստվածածին եկեղեցու մանկանց երգչախումբը, ղեկավարությամբ արժանապատիվ Տ. Հովսեփ քին. Հակոբյանի, կատարեց Վարդանանց հերոսամարտին նվիրված մի քանի շարականներ և երգեր:

Հանդիսության վերջում գոհունակության և օրհնության խոսքով հանդես եկավ Մայր Աթոռի դիվանապետ գերշ. Տ. Ներսես արքեպս. Պողոս-պալյանը:

ՆԵՐՍԵՍ ՍՐԲԱԶԱՆԻ ՕՐՀՆՈՒԹՅԱՆ ԽՈՍՔԸ

Վեհափառ Տեր,

Գերաշնորհ և հոգեշնորհ եղբայրներ, հարգարժան Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամներ, սիրելի ներկաներ: Երեկ երեկոյան նախատոնական արարողությամբ սկսեցինք Վարդանանց հիշատակը տոնախմբել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում, ինչպես նաև Հայաստանյայց բոլոր եկեղեցիներում ի Հայաստան և ի սփյուռս աշխարհի: Այս առավոտ մեր հոգևոր ճեմարանի սաները խոստովանությունից հետո ա. հաղորդություն ստացան: Վարդանանց անմահ հիշատակին սուրբ պատարագի հոգեպարար արարողության և հոգեշնորհ Տ. Նաթան վարդապետի զգացումներով լի քարոզից հետո եկանք Վեհարան հանդես կատարելու Վարդանանց հերոսամարտին նվիրված: Այստեղ վայելեցինք հոգևոր ճեմարանի տեսուչ Գերաշնորհ Տեր Անանիա եպիսկոպոսի խոհական բացման խոսքը և հոգևոր ճեմարանի դասախոս պրն. Քյոսեյանի կողմից գեղեցիկ բանախոսությունները Վար-

դանանց անմահ հիշատակին նվիրված: Այստեղ նաև հոգևոր ճեմարանի սաների քաղցր երգերն ու արտասանությունները և անակնկալ կերպով ներկայացված Էջմիածին քաղաքի Սուրբ Աստվածածին եկեղեցու հոգևոր հովիվ Տ. Հովսեփ ավագ քահանայի մանուկների երգչախմբի գեղեցկորեն կատարված երգերը վայելեցին: Այսպիսով հոգևին մենք մի անգամ ևս փոխադրվեցինք մեր առօրյա սովորական կյանքից դուրս, բարձրանալով ոգեկան ոլորտներն, այստեղ հաղորդվելու համար նրանց հետ, որոնք 451 թվականին անխառն համոզումով և մաքուր հավատով լիցքավորված կարողացան դիմադրել իրենցից շատ ավելի հզոր, թվով բազմապատիկ պարսից բանակի դեմ: Եվ այդ մարտը բարու և չարի մարտը եղավ, լույսի և խավարի մարտ և այդ մարտի մասին մեր սրբազան շարականագիրը՝ Ա. Ներսես Ընդհալին, իր գրած շարականի ողորմյայի բաժնի երկրորդ տան մեջ հետևյալ բացատրությունն է տալիս. «Հրով հոգւոյն շիջուցին զբոցն զկրակապաշտ պարսիցն»: Սույն նախադասությունը շատ հետաքրքրական է, հոգու հրով, մարեցին, հանգցրեցին կրակապաշտ պարսիկների կրոնի կրակի բոցերը, այսինքն՝ ինչպես Քրիստոսի հարության ժամանակ հայտարարվում է «Մահուամբ զմահ կոխեաց», նույն բացատրությունը և նույն նախադասությունը և նույն ըմբռնողությունը տեսիլապաշտ գտնում ենք Վարդանանց ոգու արիությունը բացատրելու համար, այս ոգին արտահայտությունն է միայն հավատի թռիչքն ունեցող ժողովուրդներին: Այս նույն ոգին, սիրելի հանդիսականներ, Վարդանանց օրերից մինչև այսօր գոյատևում է հայ ժողովրդի մեջ, ոչ միայն Վարդանանցով սկսվեց Վարդանանց պատերազմը, այլ նրանից շատ առաջ այդ սկսվեց: Սակայն Վարդանանց պատերազմով իր գագաթնակետին հասավ այդ գոյության պայքարն ու մարտը, և այսօր Վարդանանց այդ բարձունքից մինչև մեր օրերը այդ մարտը տևապես գոյություն ունի մեր կյանքում, երբեմն բուռն չափերով, դեմ դիմաց պայքարով, երբեմն լուռ ու ծածուկ: Հաճախ սպառնալով մեր ինքնությանը, մեր հայրենասիրությանը և մեր հավատքին: Փորձելով բաժանել մեր ժողովուրդը և կոտորակել այս, մասամբ վնասելով մեզ, բայց երբեք չկարողանալով մեզ ընկճել:

Մենք ձմռան այս օրերին որքան կարիքն ունենք արևի և ջերմության: Իսկ մեր հոգու հանգչող ջահը բոցավառելու համար այս ձմռան օրերին տոնում ենք Վարդանանց անմահ հիշատակը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնից, և բոլոր մեր եկեղեցիներում հայ ժողովրդի համար այս օրը սրբազան օր է, և այս օրը ավելի գեղեցկանում է, ավելի է ոգեղինանում, երբ Վարդանանց տոնի օրը տոնախմբում ենք անվանակոչությունը մեր սիրելի Վեհափառ Հայրապետի՝ Վազգեն Ա. Կաթողիկոսի: Սա խորհրդանշական տոն է, որովհետև Վարդան գորավարի բանակում Վազգենների, Արտակների, Խորենների, Տաճատների ներկայությունը այսօր խորհրդանշական կերպով կենտրոնանում է մեր Վեհափառ Հայրապետի անձի մեջ: Նրա անձի մեջ է խտանում մի գեղեցիկ գաղափար: Իբրև Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու պետ, իբրև Հայաստանյայց Եկեղեցու զինվորյալ միաբանության գլուխ և սպարապետ, Վեհափառ Հայրապետը բոլոր տեսակի դժվարությունների առջև ինքն է կանգնած առաջինը, ինքն է ներկա լուռ ու ծածուկ պատերազմների առջև և իր իմաստությամբ, իր խոհեմությամբ կարողանում է մեր կյանքի այս տագնապալի օրերին բոլոր դժվարություններին դեմ դնել: Տեսեք, թե ինչպիսի հետաքրքրական ժամանակաշրջան Հայոց Հայրապետին բաժին ընկավ 1955 թվականից մինչև այսօր: Ծատ հետաքրքրական

Է, այնպիսի շրջանում Հայոց Հայրապետը ընտրվեց, երբ Հայաստանի մեջ միայն մատի վրա հաշվվող գործող եկեղեցիներ կային, և կրոնը պաշտոնապես մեր երկրում արտոնված չէր, և իրավական անձ չէր համարվում կրոնի ղեկավարը կամ կրոնականը: Սակայն ժամանակները Սուրբ Հոգու գործությամբ փոխվեցին «զհրով հոգւոյն շիջուցին զբոց զկրակապաշտ պարսից», նորից իրականացավ հազարամյա կորստից հետո հայկական իշխանությունը, նորից է բացվում հույսի դուռը մեր երազած Հայաստանի անկախության: Հայոց Հայրապետը լինում է հին շրջանի վկան իր իմաստությամբ և իր համառ աշխատանքով:

Վեհափառ Տեր, Վարդանանց այս հիշատակության գեղեցիկ օրվա առթիվ մեր մաղթանքն է, որ Աստված Զեզ երկար քաջատողջ կյանք պարգևի: Մնացեք և եղեք, ինչպես որ եղաք սպարապետը մեր հոգևոր կյանքի, և առաջնորդեցեք յեզ՝ նմանյալ Մովսեսի դեպի Ավետյալ երկիրը: Թող Աստված Զեզ անսպառ ուժ պարգևի և տա Աստված, որ մեր երկրի բոլոր դժվարությունները, մեր երկրի բոլոր խնդիրները կարողանան հեշտությամբ լուծել, թող դադարի արյան հեղումը Արցախում, որպեսզի կարողանանք սպրել երջանիկ մեր երկրում՝ վայելելով Հայաստանի անկախության բոլոր բարիքները:

Թող օրհնյալ լինի Վարդանանց հիշատակը և նրանց ոգին հավետ ապրի մեր մեջ, այժմ և հավիտյանս ամեն:

Ավարայրի հերոսամարտին նվիրված հանդիսությունն ավարտվեց Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով և խմբովին երգված Տերունական աղոթքով:

